

Чеканов В.Ю.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ІСТОРИЧНИХ ХРОНІК

Статтю присвячено проблемі еволюції середньовічних історичних творів у жанрі хронік. Виділено їх основні різновиди: монастирські хроніки раннього середньовіччя і твори мемуарного характеру, створені учасниками подій і присвячені цим подіям. Поява цього другого різновиду припадає на добу розвинутого феодалізму (XIII ст.). Для нього характерний перерозподіл просторово-часових орієнтирів у порівнянні з монастирськими хроніками. Автори цих творів (у статті проаналізовано твори Р. де Кларі та Ж. де Віллардуена про загарбання учасниками Четвертого Хрестового походу Константинополя у 1204 р.) краще орієнтувалися у просторі, ніж у часі, тяжіли до деталізованого опису подій і постійно наголошували на своїй ролі розпорядників інформації і наставників, із чийх писань читач міг отримати корисну для себе, повчальну інформацію.

Ще більше новацій можна побачити у спогадах державного діяча Франції другої половини XV ст. Філіпа де Комміна, учасника складних військово-дипломатичних стосунків з Бургундією. Йому притаманне гнучке володіння категоріями простору і часу, вміння надавати ритм розповіді і узгоджувати між собою синхронні події. Він переповідає факти уже не просто як очевидець, а вносить елементи психологічного аналізу, логічної інтерпретації вчинків дієвих осіб та умовиводів за аналогією, що зближує його твір із ренесансною політичною думкою Італії початку XVI ст., втіленою, зокрема, у творах Н. Макіавеллі.

У статті також порушено питання про дисциплінарне визначення середньовічних хронік, оскільки їх вади як історичних творів і релігійно спрямовані мотивації хроністів ставлять під сумнів їх дослідно-історичний характер. Зроблено висновок про те, що специфіка цих хронік може бути визначеною як ідеологічно обґрунтоване відхилення від цілей історичного дослідження, повернення до яких сталося саме у творах мемуарного характеру.

Ключові слова: історіографія, хроніки, історичний простір, мемуари, психологізм.

Постановка проблеми. Середньовічне історіописання пройшло шлях такий само складний, як і середньовічна культура в цілому: шлях повернення ключових здобутків античної цивілізації. Якщо коротко, це було повернення історіографії як жанру.

Раннє середньовіччя характеризувалося культурно-цивілізаційним домінуванням християнства. Воно виражалося в абсолютному занепаді римського язичництва і всієї античної цивілізації. «Це був дикий світ, де добре знали, що таке голод» [6, с. 33]. Жодне «варварське» королівство, що утворилося на руїнах Римської імперії, не спромоглося запровадити власну культурну програму: всі вони приймали християнство і водночас намагалися з більшою чи меншою успішністю долучитися до здобутків античності – вона здавалася їм вражаючою. Прагнення до відновлення імперії стало підвалиною до рецепції римської цивілізації у тому вигляді, в якому «варвари» застали її наприкінці V ст., тобто, уже християнізованої.

Відповідно, те ситуативне поєднання християнства з імперською ідеєю, яке в самій Римській

імперії було вираженням триваючого конфлікту і ознакою занепаду античної цивілізації, для нових етнічних спільнот в Європі уже не було таким. Воно втратило риси випадковості і стало сприйматися як ідеал. Оскільки власне антична культура не володіла обґрунтуванням такого ідеалу, створення його припало на середньовічну епоху і виконувалося всередині єдиної соціальної групи, яка зберегла традиції освіти – духівництва. Наша мета – дослідити, як цей факт вплинув на середньовічну історіографію, як це змінило траєкторію її розвитку.

Постановка завдання. Із самого початку практично всі інтелектуальні зусилля, спрямовані на акумулювання доступних знань, скеровувалися відповідно до домінуючої християнської доктрини. В історіописанні, зокрема, утвердилася традиція починати історичні твори «від Адама», тобто додавати до авторського викладу оригінального історичного матеріалу обширний вступ, присвячений стереотипному переповіданню «священної історії».

Автори середньовічних літописів не були істориками в нашому розумінні – вони були *хроністами*, їхня функція зводилася до фіксації подій. *Хроніки* через це вважалися менш амбітними історичними творами [9, с. 29]. Для нас функції хроніста відповідає слово «хронікер». Воно зв'язане з концепцією масової інформації, і ніхто не надає роботі хронікера (чи блогера) історичного виміру. Цілі їх відмінні від цілей історика в тому, що вони визначаються суспільними запитам, але зворотній зв'язок, властивий інформаційним системам, при цьому не виникає. Відтак, розвитку цієї інформаційної системи в нову якість не відбувається [1, с. 37]. Масова інформація не переростає в науку. На відміну від історії, вона не пов'язана з акумулюванням минулого досвіду і не є «наставницею життя» для читачів. Фактичні дані, зібрані її засобами, дійсно можуть стати історичними джерелами, але для цього потрібна *історія як наука*.

Таким чином, розуміння специфіки середньовічного історіописання передбачає усвідомлення того, що цілі хроністів лише частково співпадають з *науково-історичними*. Відповідно, це простежується і на базових стандартах їхнього світосприйняття. Це, як правило, світосприйняття келейних людей, представників чорного духівництва, обтяжених обов'язками ченця. Для середньовіччя уперше стає важливою суспільна роль того, хто пише історію – в античності її писав «хто завгодно» зацікавлений (іноді учасник чи свідок – Ксенофонт, Полібій), тепер же її пише чернець.

Виклад основного матеріалу дослідження. За визначенням, поняття «хроніст» пов'язане з автором, який в основу викладу матеріалу кладе не простір, а час. Увага до нього притаманна середньовічній, християнській свідомості [8, с. 76, 192–196]. Відповідно, час перетворюється на систему координат, у якій здійснюється розташування історичного матеріалу. Але і час сприймається спотворено – відповідно до кругозору соціальної групи [2, с. 85], а в нашому випадку це монастир. Паралельно спостерігається і втрата відчуття простору. Французький історик Ж. Дюбі влучно помітив, що середньовічний селянин у першу чергу боявся опинитися в чужій місцевості, тоді як чернець боявся кінця світу [6, с. 38, 84].

Втрата відчуття простору притаманна монастирським хронікам, наприклад, «Хронографії» Феофана Сповідника (IX ст.) – відомому джерелу з історії Візантії. У Феофана відсутній характерний для античної історіографії розподіл матеріалу по «книгах»; натомість зроблена його рубри-

кація по роках від Різдва Христового. В середині кожної рубрики події згруповані за ступенем важливості, який стає своєрідним маркером того чи іншого року в історії: Важливість, як її розуміє Феофан, є похідною від сприйняття історичного часу. Визнання певної події «найважливішою» для такого-то року передбачає певну часову дистанцію, з якої можлива оцінка її значущості. Водночас ця ж дистанція заважає розгляду логіки історичних процесів, котрі складаються з подій як важливих, так і малопомітних. Ясно, що така дистанція притаманна саме для монастирської історіографії, автори якої не були ні учасниками, ні свідками подій.

Погляд із дистанції породжував феномен аберації сприйняття простору, притаманний келейним людям – тим, хто рідко залишав стіни монастиря і не відчував відстані між географічними об'єктами: звідси дивні пасажі у Феофана, який, наприклад, розповідав про імператора Юстиніана II (705–711), що той виступив до міста Сінопа (на південному березі Чорного моря), але побачив, як з Херсону Таврійського (на північному березі, у Криму) виходить флот його ворогів і прямує на Константинополь [10]. Таке вільне поводження з географічними реаліями показує, що автор не відчував впливу простору на перебіг подій, на їх порівняльну швидкість. Це є виразним прикладом вад *хронологізації* історичного оповідання.

Ці особливості твору Феофана показують головний тренд середньовічної історіографії – поступову відмову від логічної, синхронної організації викладу подій з урахуванням впливу географії. Перевагу отримала діахронна організація викладу в системі координат християнського літочислення. При цьому в ідеології, що представляли хроністи, ніяких змін не спостерігалось. Причини переходу до хронологічного принципу викладу матеріалу пов'язані не з політичними чи ідеологічними змінами, а з реаліями «темних віків» – занепадом інтелектуального життя, його зосередженням в стінах монастирів і, отже, поступовою втратою авторами відчуття простору.

Таким чином, у середньовічному історіописанні домінували незмінні цілі, які можуть вважатися *ідеологічними*. Вони дедалі сильніше впливали на репрезентацію історичного часу: вступні екскурси у священну історію стають більшими за обсягом і більш органічно поєднуються з викладом основного матеріалу. Хроністи поклали в основу свого викладу хронологічний принцип, чим досягли його органічного поєднання з обов'язковим вступом.

Наскільки цей принцип обґрунтований? За Р. Козеллеком, без месіансько-історичного, клерикально-теологічного тлумачення світу середньовічною церквою (що походять від тлумачення часу блаженним Августином) неможливо правильно уявити собі стосунки між правителями феодальними правителями [7, с. 47]. Значить, на рівні фактів, подій схема, що застосовувалася середньовічними хроністами при описі цих стосунків, зберігає свою адекватність. Однак залишатися на цьому рівні неможливо, якщо треба зрозуміти глибинні передумови подій. Адже події є лише поверхневими проявами історичних *процесів*, котрі відбуваються «під спудом» – на іншому рівні історичної реальності. Потрапити на нього неможливо, залишаючись на концептуальному рівні хроністів. Але нову концепцію історичного знання неможливо сформулювати «з нуля». Вона і формулювалася поступово – в міру накопичення інновацій, привнесених новими віяннями.

Втіленням їх стали хроніки «мемуарного» характеру, яких побільшало в Європі починаючи з XIII ст.: у першу чергу це історичні твори Робера де Кларі та Жоффруа де Віллардуена про захоплення хрестоносцями Константинополя у 1204 р. Вони і особливо книга спогадів Філіпа де Комміна (друга половина XV ст.) стали важливими віхами на цьому шляху. Ці твори поєднували намагання створити опис вагомих історичних подій з фактографічно точним відтворенням того, що сталося – того, учасниками чого довелось бути їх авторам. Нові віяння знаменували повернення історії як *наставниці життя*. Відтепер вона надавала читачам приклади, повчальний зміст яких впливав з досвіду авторів; це були приклади, на яких «вчаться».

Якщо історична хроніка Феофана Сповідника теж містила такі приклади, її автор, проте, не робив на них специфічного акценту; повчальне значення хроніки визначалося масштабом описаних подій, значенням їх для християнської віри. Воно досягалося всеохоплюючим викладом, в масштабі цілої імперії і навіть більше, християнського світу. Але цей виклад не містив смислових наголосів, що спрацювали б так само у разі звуження оповідання, зменшення його масштабів і втрати вражаючої «вселенськості». Феофан був спостерігачем, мемуаристи ж – учасниками. Ясно, що вчитися варто було у них. Мемуарні твори характеризувалися новою розстановкою акцентів: тепер значення подій перестало бути самоочевидним: віднині їх показували, доводили і роз'яснювали. На них навчали.

Засобом цього стало *повернення простору*: автори нових хронік самі були учасниками подій, і особисте перебування на їх місці виступало запорукою фактографічної точності. Ця точність присутності надавала письменникам право життєвого уроку. Для цього не були потрібні вступні екскурси у священну історію, і Р. де Кларі починає свою розповідь з «прологу про те, як був завойований Константинополь»; мета твору визначена як «історія тих, що завоювали Константинополь», а засоби її досягнення – розповіді про те, «хто вони були і з яких причин туди відправилися» [4, с. 5]. В останньому розділі автор засвідчує факт досягнення мети розповіді: «тепер ви знаєте правду» [4, с. 80].

Уже в цьому зачині міститься чимало новацій: замість «політкоректного» релігійного вступу твору передпосланий «політкоректний» світський вступ з переліком знатних сеньйорів–ініціаторів Четвертого хрестового походу (1202–1204), що «звелили зібрати всіх інших знатних людей, які узяли хрест» [4, с. 5–7]. З подібного детального переліку починається і твір Ж. де Віллардуена [3, с. 5–7]. Як такі, мотивації учасників походу в текстах не наводяться (крім «любові до бога і... щоб допомогти Заморській землі» [4, с. 8]) – їхні цілі розглядаються як самоочевидні з огляду на етику зобов'язань у феодальному суспільстві.

Натомість текст візуалізує конкретику підготовки до виступу у похід: Р. де Кларі занурюється у подробиці подій, активно повертаючи прийоми композиції античних творів, зокрема, Фуکیدіда – він організує виклад як послідовність наочних сцен, учасники яких обмінюються промовама [4, с. 14, 40, 44, 74 та ін.; 9, с. 28]. Місця подій також завжди визначені з чіткістю, притаманній розповідям свідка; святині Константинополя описані у всіх деталях для створення візуально ефектного враження [4, с. 59–67]. Для Р. де Кларі характерно і те, що він постійно наголошує на своїй ролі автора і очевидця – фраз на кшталт «як я вам розповів», «я зараз розповім» і т.п. рясно у тексті [4, с. 24, 59, 61, 80 та ін.]. В опис подій він часто вводить емоційно вражаючі описи: наприклад, табір хрестоносців, освітлений восковими світильниками, у Р. де Кларі «ніби весь охоплений полум'ям»; Адріатичне море після відплиття хрестоносців з Венеції «начебто палало від великої радості, яку вони відчували» [4, с. 13]. Концентрація «вогняних» епітетів на одній сторінці показує, що це не просто риторичні фігури, запозичені з літературних джерел – радше автор описує власні враження

із застосуванням тих порівнянь, що спадають йому на думку як воякові.

Хронологія твору також характеризується поверненням типової для античних творів нечіткості у визначенні часових проміжків: у Р. де Кларі багато вставних фраз, як-от «пройшло небагато часу», «потім сталося одного разу» [4, с. 29, 70 та ін.]. Посилання на календарні дати подій, характерні для монастирських хронік, у нього практично відсутні. Ті ж, що є, подаються приблизно: так, як збереглися у пам'яті (котра, як відомо, краще зберігає спогади про місця): «між п'ятидесятницею і серпнем» [4, с. 10], «коли настав ранок понеділка» [4, с. 53] і т. і. Потреба надання текстові ритму, що співвідносився б з календарем, Р. де Кларі невідома – з його твору важко зрозуміти, скільки минуло часу між подіями.

Подібні прийоми організації тексту наявні і у Ж. де Віллардуена: це і постійний акцент на своїй ролі розпорядника інформації і наставника («я вам розповідаю» [3, с. 5], «знайте» [3, с. 42], «послухайте» [3, с. 78], «повідіаємо» [3, с. 58], «книга ясно засвідчує» [3, с. 59]), і унаочнення викладу введенням прямої мови персонажів і діалогів між ними навіть там, де автор не був свідком [3, с. 9, 11, 18, 34, 50, 94 та ін.]. Хронологічні посилання так само нечіткі, як і у Р. де Кларі: «одного разу в неділю» [3, с. 19], «у цей самий час» [3, с. 78] тощо.

Таким чином, твори учасників Четвертого хрестового походу фактично перестають бути *хроніками* – часові прив'язки, властиві монастирським літописам, майже зникають з їх текстів, тоді як просторові орієнтири подаються в деталях аж до топографії місць подій: «місто Філея, яке було у 10 л'є від табору» [4, с. 48], «біля палацу Левова Пастка знаходилася площа» [4, с. 64] тощо. Характерною ознакою свідка є неодноманітність у сприйнятті побаченого: свідок щось знає краще, а щось – гірше, і тому розташування деяких з описаних об'єктів Константинополя Р. де Кларі здатен вказати лише приблизно: «в іншому місці міста» [4, с. 63].

Така деталізація простору, проте, не підкріплюється адекватним описом мотивацій вчинків учасників подій. У Р. де Кларі венеціанський дож Енріко Дандоло, який, по суті, ошукав хрестоносців і перетворив їх на знаряддя своєї політики – «дуже великодушна людина» [4, с. 12], у Ж. де Віллардуена він – «людина вельми мудра і звитязна» [3, с. 8]. Автори детально описують перемовини очільників хрестового походу

з хитрим дожем, але сама потреба дати оцінку його діям у обох письменників начебто не виникає. Так само описуються і мотивації феодалів – учасників походу: вони відправилися в похід, бо «хотіли»; єдине, чого вони прагнули у поході від васалів, це «надати їм усі повноваження чинити будь-які дії як сюзеренам» [3, с. 7]. Таким чином, загальноприйнятні в умовах феодалної ієрархії мотивації ніде не піддаються ні сумніву, ні обґрунтуванню; тут явний ментальний бар'єр для мемуаристів XIII ст.

Все змінюється у «Мемуарах» Філіпа де Комміна. У другій половині XV ст. автор – знатний високопосадовець і дипломат при дворі французького короля Людовика XI – так само передсилає тексту своєї праці короткий вступ. Ось як він формулює свої завдання: «згадати і описати все, що я знав і відав про діяння короля» [5, с. 5]. Автор спеціально виділяє *пам'ять* як своє основне джерело та знаряддя: «Я надсилаю Вам те, що зумів у короткий строк пригадати», «через численні благодіяння і милості короля... я зобов'язаний зберегти про нього добру пам'ять» [5, с. 6]. Це уже *історична пам'ять*; питання про її суб'єктивність, правда, поки що не виникає.

Однак Ф. де Коммін уже добре розуміє, що за вчинками учасників подій завжди є неабстрактні мотиви та підґрунтя; він доповнює і корегує пам'ять логікою та своїм життєвим досвідом спостерігача. Так, про англійського короля він пише, що той був «невисокого польоту», зате вродливим та хоробрим [5, с. 97]. Ідея про порівняльні переваги і про вміння компенсувати вади показує рівень психологізму твору. Вона виглядає вражаючим кроком від творів учасників Четвертого хрестового походу. Крім того, Ф. де Коммін намагається бути об'єктивним: хоча його симпатії у війні з герцогом Бургундським були на боці Франції, він знаходить обґрунтування насильствам ворогів: «герцог Бургундський здійснив... жорстокий акт у запалі гніву, викликаного серйозними причинами» [5, с. 112].

Про графа Шароле, з яким Ф. де Коммін зустрічався в юності, сказано, що свій характер той успадкував від матері, «яка була найнедовірливішою з усіх відомих йому жінок» [5, с. 7]. Чому не від батька? Тому що Ф. де Коммін знав і батька, і зіставив риси обох характерів. Про графа Шароле нижче докладно розказано, що його характер зазнав змін: він вирішив, «буцімто до нього прийшла слава... перестав дослухатися порад інших і все став вирішувати сам», через що втратив життя. Ф. де Коммін формулює свій висновок щодо

графа як урок з життєвого досвіду, яким варто поділитися [5, с. 22]. Він сам добре це розуміє, пишучи в іншому розділі (де розказує про свою поведінку у пригоді): «Я так довго переповідав про цю незначну подію для того, щоб показати, як... можна іноді уникнути небезпеки» [5, с. 59]. Іноді він вводить у текст узагальнюючі відступи на теми моралі: «хочу також, щоб стало ясно, що обманюють і наші сусіди, і ми і що на кожному кроці ми стикаємося з добром і злом» [5, с. 96]; «поганих людей знання псують, а добрих покращують» [5, с. 207] і т. і.

Відтак він уже не просто автор, він – *наставник*. Подекуди текст навіть моделюється як діалог з уявним «учнем», що уперше знайомиться з історичними подіями за твором де Комміна: «можуть запитати... і на це я відповім» [5, с. 119]. Ченці-хроністи свого часу не спромоглися стати наставниками читачів: в їхніх творах повчальними були самі події, а не їх інтерпретації.

Ф. де Коммін вправно володіє календарними датами, які достатньо часто супроводжують виклад подій [5, с. 14, 111, 119, 120, 131, 251 та ін.]. Виклад ритмізується, читач уже не чувається загубленим у хронотопі оповідання; він починає *відчувати* час (що було геть неможливим у літописах попри хронологічну рубрикацію). Територіальні прив'язки також відрізняються топографічною точністю: автор, наприклад, зазначає кількість перепочинків при добовому пересуванні військ, пояснює причини затримок, докладно описуючи характер місцевості, що їх спричинив, або небезпеки вибору шляху для руху військ чи королівського почту [5, с. 17, 19, 115, 121, 147 та ін.]. Водночас він вільно орієнтується не лише на місцевості, знайомій з досвіду, але й у контексті європейської географії: так, він робить висновок про перевагу герцога Бургундського на морі, «оскільки

зібрав силу суден з Іспанії та Португалії» [5, с. 97]. Йому відомі «справи в Європі», що уможливило спроби авторських узагальнень [5, с. 207].

Висновки. Топографічна, хронологічна і психологічна точність оповідання у творах мемуарного характеру, таким чином, складаються в систему сприйняття реальності, яка уже значно відрізняється від абстрактного світогляду ченців-хроністів. Вона абсолютно конкретна. На основі її утворюється система аргументів, об'єднана з прикладами зі священної історії зі вступів до хронік: так, про шкоду від розбрату у феодалній державі (причому це уже *держава як така*) Ф. де Коммін пише, що «в цьому переконує історія біблійських царів чи нещодавні події в Англії, Бургундії та інших країнах – словом, все те, що ви спостерігали і спостерігаєте щодня» [5, с. 29]. Синтетична аргументація, де на один щабель потрапляють культурні референції та очевидність, уже багато в чому передвіщує методологію Н. Макіавеллі, який також вільно сполучав у структурі доказу посилення на приклади як з римської історії, так і з власної практики політичного діяча. Так виникає *нова конкретика* в історіописанні. Це конкретика досвіду, конкретика сприйняття: просторово-часові структури у творі Ф. де Комміна подаються так, як вони сприймаються під час проживання ситуацій, із життєподібною швидкістю і радіусом зору; психологізм викладу також від цього.

Таким чином, можна зробити висновок про взаємозв'язок процесів психологізації історичного оповідання і удосконалення його просторово-часових характеристик. Так, із *повернення простору* в історичне оповідання відбувається повернення власне історії. Ті ж тенденції в історіописанні, що втілювалися у монастирських хроніках, зникли і більше не поверталися в історіографію.

Список літератури:

1. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. Москва : ВЛАДОС, 1994. 336 с.
2. Арьес Филипп. Время истории. Москва : ОГИ, 2011. 304 с.
3. Де Виллардуэн Жоффруа. Завоевание Константинополя / пер. М.А. Заборова. Москва : Наука, 1993. 302 с.
4. Де Клари Робер. Завоевание Константинополя / пер. М.А. Заборова. Москва : Наука, 1986. 176 с.
5. Де Коммин Филипп. Мемуары / пер. Ю.П. Малинина. Москва : Наука, 1986. 499 с.
6. Дюби Жорж. Время соборов. Искусство и общество 980–1420. Москва : Ладомир, 2002. 379 с.
7. Козеллек Райнгарт. Часові пласти. Дослідження теорії історії. Київ : Дух і Літера, 2006. 436 с.
8. Савельева И.М., Полетаев А.В. История и время. В поисках утраченного. Москва : Языки русской культуры, 1997. 800 с.
9. Савельева И.М., Полетаев А.В. Теория исторического знания. С.-Петербург : Алетейя, 2007. 523 с.
10. Феофан Сигрианский, Исповедник. Хронография. *Интернет-портал “Азбука веры”* : веб-сайт. URL : https://azbyka.ru/otechnik/Feofan_Ispovednik/hronografija/ (дата звернення: 21.01.2021).

Chekanov V.Yu. TO THE ISSUE OF MEDIEVAL HISTORICAL CHRONICLES' FEATURES

The article is dedicated to the issue of medieval historical writings' evolution. The main attention is paid to the examples in the genre of chronicles. The two types of it are specified: the monastery chronicles of early Middle Ages written by the monks, and the opuses in the genre of memoirs created by the participants of some prominent events considered noteworthy. This type is related to the highest level of feudalism in Europe (XIII cent.). Its features include the redistribution of the space and time coordinates in comparison to the monastery chronicles. The authors (the works by Robert de Clari and Geoffroi de Villehardouin about the siege and occupation of Constantinople by the troops of the Fourth Crusade in 1204 were analyzed) demonstrated far superior orientation in space than in time, were prone to the detailed description of events and insisted upon their role of information managers and mentors giving facts important and useful for readers.

More innovations are present in the memoirs by the statesman of France from late XV cent. Philippe de Commines, who used to be involved into complicated military and diplomatic actions with Bourgogne. He demonstrated more flexibility in space and time categories' possession, the ability to give rhythm to his narration and to reconcile the synchronic events. Facts he gives aren't simply the facts seen by the eyewitness; he puts into his narration the elements of psychological analysis, logical interpretation etc. It all positions his memoirs close to the works by Niccolo Machiavelli, the most important representative of Renaissance political thought of XVI cent.

The article deals with the problem of disciplinary belonging of medieval chronicles; their failures as historical researches and religious motivation of writers make doubtful their fully historical character. The conclusion made in the article is the peculiarity of them makes possible to identify them as ideologically grounded deviation from the research aims of history. The return to these aims took place in the above mentioned works in the genre of memoir.

Key words: *historiography, chronicles, historical space, memoirs, psychologism.*